

В. Л. Іщенко
Україна, Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ У ТЕКСТАХ РІЗНИХ СТИЛІВ

У статті розглянуто особливості функціонування англійських багатокомпонентних економічних термінів із прикметником у текстах різних стилів. Виокремлено дериваційні моделі ад'єктивного компонента багатокомпонентних економічних термінів в англійській мові, а також моделі багатокомпонентних термінів, які вжиті в текстах різних функціональних стилів. Визначено фактори, що впливають на зовнішню валентність прикметника як частини багатокомпонентного терміна.

Ключові слова: ад'єктивний компонент, адресант, адресованість, англійський багатокомпонентний економічний термін із прикметником, зовнішня валентність, модель, структура, функціональний стиль, частотність.

В статье рассматриваются особенности функционирования английских многокомпонентных экономических терминов с прилагательным в текстах разных стилей. Выделены деривационные модели адъективного компонента многокомпонентных экономических терминов в английском языке, а также модели многокомпонентных терминов, которые употребляются в текстах различных функциональных стилей. Определены факторы, влияющие на внешнюю валентность прилагательного как части многокомпонентного термина.

Ключевые слова: адъективный компонент, адресант, адресованность, английский многокомпонентный экономический термин с прилагательным, внешняя валентность, модель,

структура, функціональний стиль, частотність.

The problem of structure and functioning of English economic terms in the texts of different functional styles is of importance nowadays because this sphere is constantly developing and has a great influence on the process of creating new terminological units. The aim of this article is to research the peculiarities of functioning of multicomponent English economic terms with adjectives in the texts of different styles as such a research has not been done yet. The tasks of this particular work are: to define the models of structurally and semantically different multicomponent English economic terms with adjectives and to describe peculiarities of their functioning in the texts of scientific literature, articles of newspapers and magazines as well as in fiction. Derivational models of adjectival component of multicomponent English economic terms have been singled out. Models of the most frequently used multicomponent English economic terms are given in the article. The author gives examples of multicomponent terms of various structures in the texts of different styles taken from modern literature. Factors that influence external valency of an adjective as a part of a multicomponent term have been identified. An attempt to provide a brief description of the reader of the texts has been made. The results of the conducted research can help to explain economic terms that were borrowed from English into Ukrainian and can be used by the specialist in the field of translating economic literature, as well as by professors for creating manuals for University students majoring in Linguistics. The methods, way of analysis and the results used in this work can be used to study and describe terminological units of different fields of human activity.

Key words: addressee, adjectival component, external valency, frequency, functional style, model, multicomponent English economic term with adjective, sender, structure.

Проблема термінотворення в багатьох мовах світу, зокрема в англійській, – одна з найбільш актуальних, особливо для галузі економіки, яка за останнє десятиріччя зазнала інтенсивного

розвитку. У зв'язку з цим дослідження та систематизація термінологічних одиниць економічної терміносистеми становить не тільки теоретичний інтерес, але й має прямий вихід у практику перекладу оригінальної економічної літератури, методику викладання англійської мови в економічному ВНЗ, а також пояснює запозичені терміни української економічної терміносистеми. Актуальність зазначеної проблеми пов'язана з інтенсивним розвитком зовнішньоекономічних зв'язків України, обміном економічною інформацією між різними країнами, розвитком інформаційних технологій і необхідністю їх оптимального використання.

Один із показників, який свідчить про значні надбання певної галузі знань, – розвинена й упорядкована система термінів. Саме такою є англійська економічна терміносистема. Вивченню шляхів поповнення економічної терміносистеми присвячено багато досліджень. Так, праці О. Бортничук і Л. Пастушенко [2], Л. Івіної [5], О. Лотки [6], І. Малиновської [7], В. Пушкар [8] присвячені визначенню способів терміноутворення. У роботах А. Грицьків [3] й О. Дуди [4] з'ясовані особливості термінологізації загальноживаної лексики. Специфіка англійських економічних термінів іншомовного походження досліджена Л. Бондарчук [1]. Проте складні англійські багатокомпонентні економічні термінологічні словосполучення з прикметником (АБЕТСП) й особливості їх уживання в текстах різних функціональних стилів у сучасному термінознавстві не одержали належного висвітлення.

Метою запропонованої розвідки є визначення особливостей функціонування АБЕТСП у текстах різних функціональних стилів.

Мета дослідження передбачає вирішення таких завдань:

- виявити структурні типи АБЕТСП, зафіксовані в текстах різних функціональних стилів;
- з'ясувати й описати особливості вживання АБЕТСП у текстах різних функціональних стилів.

Матеріалом дослідження є 4581 АБЕТСП. Джерелом

фактичного матеріалу слугували лексикографічні довідники, а також текстова вибірка зі спеціальної англomовної літератури (наукові, публіцистичні й художні тексти) загальним обсягом понад 700 000 лексичних одиниць. Основним методом дослідження є аналітико-описовий. Супутні методи – компонентний і кількісний аналіз. Тексти наукового стилю, які розраховані на коло читачів, що є професіоналами в певній сфері, зосереджена в термінах. Адекватність і чіткість викладення думок та понять забезпечується термінами. Іменники та прикметники характеризуються найвищим рівнем термінологічності з усіх частин мови. Прикметник – необхідний компонент для вираження родо-видових відношень в АБЕТСП.

Адресність наукової прози читачу, який володіє певним обсягом знань з економіки, підтверджена фактом уживання значної кількості АБЕТСП. У досліджуваних текстах обсягом понад 200 000 слів зафіксовано близько 40 000 ексцерпцій АБЕТСП, що становить майже 16 % текстового матеріалу. Найбільш поширеними в текстах наукових творів є АБЕТСП таких моделей: SA + SN (близько 50 % досліджених термінологічних одиниць) і SA + SN + SN (24 %), напр.: *The rapid growth of war-born economics and previously underdeveloped countries, coupled with large-scale economic cooperation and assistance, led to new global marketing opportunities* [10, с. 159].

Для періодичних видань характерна мова, визначена особливістю адресата, тобто адресністю багаточисельній та різноманітній читацькій групі. Автор зазвичай враховує інтереси й запити читачів. Таким чином, з погляду адресата мова публіцистичного функціонального стилю характеризується соціальною спрямованістю. З огляду на такий факт можна зробити висновок про те, що автор обирає АБЕТСП певних структурно-семантичних типів. Найуживанішими термінами в текстах публіцистичного стилю виявилися АБЕТСП, структурних моделей SA + SN (понад 61 %), SA + SN + SN (12 %), SA + SA + SN (9 %), напр.: *Financial activity is examined analyzing annual data on the sale of common and preferred stock, the issuance of long-term debt, and total sources* [12].

Високий рівень уживання АБЕТСП (зафіксовано 19 969 зазначених термінологічних одиниць або 8 % тексту) є фактом, що підтверджує його адресність читачу, який здатен адекватно сприйняти адресовану йому інформацію.

Тексти художніх творів, що досліджувалися, також містять АБЕТСП. Загальний обсяг зазначених термінів – понад 600 одиниць або лише 0,2 % текстового матеріалу. Структурно-семантичний аналіз досліджуваних АБЕТСП засвідчив, що найбільшу частку (близько 600 АБЕТСП – понад 93 %) становлять двокомпонентні АБЕТСП, структурної моделі SA + SN, напр.: *...I'm quite happy to wait for you to put your stocks on the open market, because then I'll be able to pick it up for a third of a price* [9, с. 522].

Разом із тим зафіксовано 43 ексцерпції трикомпонентних АБЕТСП, структурних моделей SA + SN + SN; SA + SA + SN; SAdv + SA + SN. Приміром: *Unknown to my client and his lawyers, someone, Mr. Lanigan we presume, accessed the new offshore account...* [11, с. 160].

Дані, ґрунтовані на результатах дослідження вживання АБЕТСП у текстовому матеріалі, дозволяють стверджувати, що фактор адресата має вплив на вибір автором мовних засобів для передачі потрібної інформації в залежності від того, кому адресовано текст.

Особливістю адресності текстів, що досліджувалися є, перш за все, врахуванні соціальних і психологічних характеристик передбачуваного читача. Спрямованість текстів досліджуваних стилів на певний тип реципієнта простежуємо у використанні певних структурно-семантичних типів АБЕТСП та їх кількості.

Дослідження специфіки функціонування АБЕТСП на текстовому матеріалі наукової прози, публіцистичних та художніх творів, дає підставу зробити висновок про більшу частотність вживання моделей зазначених термінологічних одиниць у наукових текстах (близько 16 %) порівняно з публіцистичними (8 % тексту) та художніми творами (0,2 % тексту), що підкреслює адресність наукових та публіцистичних

текстів компетентній читацькій аудиторії.

Для текстів наукової прози найбільш вживаними, за нашими спостереженнями, виявилися двокомпонентні АБЕТСП (72 %). Наступну за кількістю групу репрезентують трикомпонентні АБЕТСП (17,9 %). Найменшу групу становлять чотирикомпонентні АБЕТСП (10,3 %). Найбільш частотними для текстів наукового стилю є АБЕТСП структурних моделей SA + SN (50 %) і SA + SN + SN (24 %).

Багатокомпонентні терміни в текстах періодичних видань представлені моделями двокомпонентних (69,5 %), трикомпонентних (21,8 %), чотирикомпонентних (8,7 %) термінологічних словосполучень.

Найвищою частотністю в публіцистичних текстах характеризуються АБЕТСП структурних моделей SA + SN (понад 61 %), SA + SN + SN (близько 12 %), SA + SA + SN (9 %).

Наведені дані дослідження дозволяють зробити висновки про те, що тексти аналізованих художніх творів адресовані широкому колу читачів, які володіють певним обсягом загальних знань про економіку. Це підтверджено фактом уживання незначної кількості АБЕТСП у текстовому матеріалі. Загальний обсяг зафіксованих термінологічних словосполучень становить понад 600 термінів (0,2 % тексту). Найбільшою частотою вживання характеризуються термінологічні одиниці структурної моделі SA + SN (понад 93 %).

Найбільш продуктивною структурною моделлю АБЕТСП у досліджуваному текстовому матеріалі є SA + SN. Понад 55 % проаналізованих багатокомпонентних термінологічних одиниць мають таку структуру.

Результати структурно-семантичного й функціонального аналізу англійських багатокомпонентних економічних термінологічних словосполучень із прикметником можна використати у розробці навчальних посібників із порівняльної лексикології, теорії і практики перекладу для студентів та аспірантів; у лексикографічній практиці – для укладання галузевих словників термінологічних словосполучень.

Бібліографічні посилання

1. Бондарчук Л. Й. Слова іншомовного походження в економічній терміносистемі англійської мови / Л. Й. Бондарчук // Наукова спадщина проф. Ю. О. Жлуктенка та сучасне мовознавство. – К. : Вид-во Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2000. – С. 31–36.
2. Бортничук О. М. Особливості словотворення у бізнесовому мовленні / О. М. Бортничук, Л. П. Пастушенко // Наукова спадщина проф. Ю. О. Жлуктенка та сучасне мовознавство. – К. : Вид-во Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, 2000. – С. 31–36.
3. Грицьків А. В. Використання загальноповживаної лексики у фахових термінах (на прикладі англійської фінансової термінології) / А. В. Грицьків // Мовні і концептуальні картини світу. – К. : Вид-во Київського ун-ту ім. Т. Шевченка, 1998. – С. 51–57.
4. Дуда О. І. Процеси термінологізації в сучасній англійській мові (на матеріалі літератури з кредитно-банківської справи) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. І. Дуда. – К., 2001. – 20 с.
5. Ивина Л. В. Номинативно-когнитивное исследование англоязычной терминосистемы венчурного финансирования : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Л. В. Ивина. – М., 2001. – 24 с.
6. Лотка О. М. Англійська термінологія фінансово-економічних взаємин : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. М. Лотка. – К., 2000. – 20 с.
7. Малиновская И. В. Экономическая терминология в английском языке: процессы формирования и функционирования : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / И. В. Малиновская. – К., 1984. – 24 с.
8. Пушкар В. І. Структура, семантика та словотворчі функції

- дієслів (на матеріалі англійської економічної термінологіки) : автореф. дис ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / В. І. Пушкар. – К., 2002. – 19 с.
9. Archer J. The Fourth Estate / J. Archer – Glasgow : Caledonian International Book Manufacturing Ltd, 1997. – 551 p.
 10. Cateora P. R. International Marketing / P. R. Cateora – Boston, Massachusetts : Irwin / McGraw-Hill, 1996. – 772 p.
 11. Lathern E. East is East / E. Lathern – New York : Simon & Schuster, 1991. – 268 p.
 12. The Economist – London : Economist Newspapers Ltd., 1997. – November, 15. – 106 p.